

טַרְטֶרֶת הַדּוֹרוֹת

SHARSHERET HADOKOT

כרך ז' מס' 3

החברה הגניאלוגית הישראלית

ספטמבר 1993

תוכן העניינים

	עמ'
דבר המערכת	.1
החברה ופרסומיה	.1
ההוצאות הבאות	.1
מכתבים למערכת	.2
<u>הוצאות ששמענו</u>	.2
לן יודאיקין - הרפתקאה גניאלוגית	.2
לאה הרטום - משפחת הרטום (Artom) באסטי שבאיטליה	.4
אסתר רמון - ספרים שיצאו בגרמניה בשנים האחרונות על היהודים במקומות מסוימים וחשיבותם לגניאלוג היהודי	.8
<u>מתחום הפעילות של חברינו</u>	.10
ולרי לדיז'ינסקי - צעדי הראשונים בגניאלוגיה	.10
זב בסקר - מחקר גניאלוגי במשפחתי	.11
לקט ידיעות	.12
ספרים חדשים בספרייתנו	.14
ספרים חדשים בשרות הביבליוגרפי	.15
<u>לקט מהעתונים הגניאלוגיים</u>	
בארצות הברית - הרולד לואין	.XVII
בצרפת - מטילדה טג'ר	.16
בשווייץ - אסתר רמון	.16

דבר המערכת

בעלון זה מספרים כמה מחברינו על הישגים יפים בעבודתם:
לן יודאיקין מתאר כיצד הצליח להגיע למקורות הספרדיים של משפחתו בעזרת התמדה,
מזל ואינטואיציה.
לאה הרטום חושפת הסטוריה ארוכה של משפחה יהודית ותיקה הילה באיטליה וכל זאת
בצורה חיה ולאחר מחקר שיטתי.
ולרי לדיזינסקי, עולה חדש מרוסיה, מספר סיפור מרתק על מקורות משפחתו בבריה"מ
לשעבר ובארץ ישראל.

כמו כן תמצאו גם מקורות מידע חדשים וסקירות על ספרים מעניינים.

ולבסוף לא נשכח את הסמינר הבין לאומי הבא שיתקיים בירושלים מה-30 באפריל ועד ה-
4 ביוני 1994 בירושלים. ההכנות מתקדמות במלא הקצב. כדי שנוכל לעמוד במשימה
אנו מבקשים מחברינו למלא את השאלון המצוי בעלון זה ולהחזירו בהקדם. אנו סומכים
על שיתוף הפעולה שלכם.

נסיים בברכות שנה טובה ופוריה לכל חברינו וידידינו.

רות רגבי ואסתר רמון

החברה ופרסומיה

"שרשרת הדורות" מוצא שלוש פעמים בשנה ע"י החברה הגניאלוגית הישראלית, הרב
עוזיאל 50, ירושלים 96424, טל: 02-424147.
סימן הזיהוי הבינלאומי של העלון ISSN 0792-5751

חוברת "תולדות ומעשים" - 10 ש"ח ולחברים 5 ש"ח
חוברת "לבית אבותם" 3-4 - 20 ש"ח ולחברים 18 ש"ח
חוברת "לבית אבותם" 5-6 - 30 ש"ח ולחברים 28 ש"ח

דמי החבר לשנת תשנ"ד - 90 ש"ח.

ההרצאות הבאות

יום ד' 27.10.93 דר' אריה מורגנשטרן - מצבות כמקור הסטורי וגניאלוגי.
מצבת מלכה באב"ד מברודי.
יום ד' 24.11.93 חברתנו - מזל ליננברג - משפחות נבון.
יום ד' 22.12.93 יעקב וז דיאס - חוט השני, תולדות משפחה 1492-1945.

מכתבים למערכת

למאמרו של מר עזרא שפרוט בעלון הקודם - אני מכיר הסבר שונה לשם סספורטאס כאשר קיימת סברה, שזה גזור משפרוט:
Sas Portas או Ses Portas הוא איזכור של ששת שערי ירושלים על ידי משפחה אנוסה ספרדית או פורטוגלית, אשר רצתה לבטא בדרך סמויה את תקוותה לחזור לירושלים או למקורה היהודי. כך נהגה גם המשפחה Soares, בהבליעה בשם זה את "זו-ארץ", כמיהה לארץ ישראל בדרך סמויה, סימן לבני עדת האנוסים. אגב, שר החוץ הפורטוגלי הנוכחי קרוי בשם אנוסי זה. נזכרתי עוד כי בהמבורג במאה ה-17 היה חכם בשם זה, שהיה ממתנגדיו התריפים של שבתאי צבי ותנועתו, בניגוד לרוב האנוסים וחכמיהם בצפון מערב אירופה שחזרו ליהדות גלויה. שמו וספרו "ציצת נובל צבי" מאת הרב יעקב סספורטס Jahacob Sesportas: 1665-1673, חכם ראשי בק"ק המבורג. האות "h" בתוך יעקב צריכה ליצג את האות "ע" שבוטאה באופן גרוני, כמו אצל כל הספרדים המקוריים.

יוסף בן ברית

בחוברת האחרונה "שרשרת הדורות" סופר על ספרי קהילת סלוניקי שנתגלו בארכיון במוסקבה שלא מוזכרים, כי לא נתבעו ע"י ממשלת יוון.
כתב לי ראש הקהילה היהודית בסלוניקי, כי ספרי קהילה נדרשו ע"י השגרירות היוונית וכי הם מצפים להתזרזם הקרובה ליוון.

אביבה נאמן

הרצאות ששמענו

הרפתקאה גניאלוגית לן יודאיקין

ההתפרקה התחילה עם חיפושי אחר המשפחה של סבתי מצד אבי. היו לי כבר אילנות יוחסין עבור הסבים האחרים, שהגיעו עד למאה ה"ח. היות ומקורם של כולם מאותו האזור בליטא, רציתי להדגים את הקשרים הפנימיים ביניהם במישורים השונים, בהתחשב בעובדה שהקהילה היהודית בארצות הבלטיות לא היתה גדולה ביותר. וכך כדי להשלים את התמונה, הייתי זקוק גם לאילן של סבתא זו.

למעשה ידעתי מעט מאד עליה - היא מתה ימים אחדים לפני שאבי המנוח היה צריך להמלט מצו הגיוס של הצאר (הוא ברח לאירלנד, כי שם היה לו אח מבוגר ממנו וקרובים נוספים). שם סבתי היה בילה יודאיקין לבית קדישוב והיא היתה בתו של רב בלטיה, שלא ידעתי את שמו הפרטי ואת מקום מגוריו. אבי חי באסטוניה ולכן לא ידע דבר על הצד הלטבי של משפחתו. וכשהתחלתי להתעניין בנושא כבר עברו למעלה מחמישים שנה. הוא סיפק לי רק שלושה קטעי מידע - א. אחיו לאופולד יודאיקין נשא לאישה את רחל Illion, שהיתה קרובה של סבתי. בני זוג אלה ובתם ניספו בשואה במסיבות שלא היו ידועות לנו. ב. בן דודו של אבי שמואל זלמן יודאיקין התחתן עם נחמה Elion, שגם היא היתה קרובה של הסבתא, שסידרה כנראה את שני השידוכים. ג. באירלנד, שבה גדלתי, היתה משפחה בשם Elyan שגם הם היו קרובים רחוקים, אבל אבי לא טרח לברר את הקשר.

מנין להתחיל? דודי לאופולד, ממנו היתה לי רק תמונת פספורט קטנה, נפטר. נשארה רק המשפחה של שמואל זלמן שהיתה עדין מאתורי מסך הברזל ומדור ילדיו נשארה בחיים כלה אחת. איתרתי מישהו מהמשפחה האירית, אבל בתשובה קצרה הוא הודיע לי שאינו יודע דבר על המשפחה בארצות הבלטיות. עד כאן התוצאה היו אפסיות.

התחלתי את חיפושי בכל ספרי הטלפון ובכל ספר על יהודי הארצות הבלטיות אחר משפחת קדישוב, ושוב ללא תוצאות. ברגע של הארה הנחתי שהשמות Elyan, Illion & Elion הם

שם אחד, ביחוד מפני שכולם היו קרובים של סבתי. ומכאן רמז שאם סבתי באה ממשפחת Elion. באחד הימים שוחחתי על נושא זה עם קרוב רחוק מצד יודאיקין, והוא סיפר לי שיש לו בן דוד מהצד השני של משפחתו בשם איבאן Elion (מישור אחר של הקשרים הפנימיים), והוא חוקר את משפחת Elion. כתבתי לו מיד ובתשובה קיבלתי תרשימים משפחתיים רבים מצד משפחתו הישירה, אחדים מהם מהענף האירי, ונעשו מאמצים שונים לקשור אותם לר' אליהו הגאון מווילנא. מתברר שהמסורת בענף של משפחתם ובשני ענפים אחרים אומרת שבני משפחת Elion הם צאצאים ישירים של הרב הנערץ ושמקור השם קשור אליו אלי (הו הגא) נ.

בספריות השונות קראתי, ככל שהשגתי, על הגאון מווילנא. המידע בלבד אותי. היה יעקב Elion שאמור להיות חתנו ולפעמים אחיין של הגאון, והוא הופיע לפעמים בשם יעקב בן נחמיה ולפעמים כיעקב בן מנחם. לא יכלתי להיות בטוח שנחמיה זה הוא אותו נחמיה, תלמידו של הגאון. ידעתי שצריכה להיות איזו שהיא שיטה או אי אילו קשרים בין כל חלקי המידע שאספתי, אבל לא הצלחתי לגלותם.

באותו הזמן הייתי בשנת שבתון וגרתי בפרוור בצפון תל אביב. באחד הימים עברו על פני באקראי שלוש קשישות שדיברו ביניהן באנגלית, כשאחת מהן דיברה בניב אירי מובהק. למרות שאני בדרך כלל אדם שתקן, הרגשתי איך שהוא שעלי לדבר אתן. וכשנוכחה האחת מהן שגם מוצאי אירי וששמי יודאיקין, היא אמרה: "גרתי ב-30 השנים האחרונות בגלסגו ופעם ביקרה חברה של אחותי בשם יודאיקין ושמה לפני הנשואין היה ג'קסון." עניתי: "זו היתה אמי המנוחה". לשאלתי ענתה ששמה גולדברג לבית Elyan. סיפרתי לה כמה אני עוסק ומה אני מחפש והיא הזמינה אותי לביתה הנמצא מעבר לפינה, למרות שהמומחית למשפחה היא אחותה, גברת ג'קסון (מישור אחר של הקשרים).

כמובן לא הססתי לבקרה ומצאתי שהיה לה זכרון אנציקלופדי על הענף האירי של המשפחה. סבה ר' מאיר Elyan היה הרב הראשון של העיר קורק (Cork) והיא יכלה לתת לי את כל הפרטים על ענף משפחתם. יותר מאוחר אחיה, אותו האיש שענה לי לפני כמכתב הקצר, כתב לי שסבם היה הבן של יענקלה בן נחמיה Elion, שהיה רב למעלה משלושים שנה בליטא ועלה לירושלים ב-1867 ונפטר בה ב-1877. הוא גם מסר לי את שמו של בן דוד מדרגה שניה מלטביה הגר בקיבוץ קרוב לקיבוצי.

פניתי גם לקרובה, שהגיעה לא מזמן מאסטוניה, וביקשתי להתקשר עם הכלה של שמואל זלמן, כי רציתי לברר אם היא יודעת דבר על המשפחה של חמותה. בתשובה מסרה הכלה ששם האב של חותנתה היה ר' אליהו Elion והיא גם הוסיפה כתובת של אשה ברחובות שלזעתה תוכל לספק מידע נוסף על המשפחה.

מכאן כל המחקר התקדם במהירות הבזק. הקרוב בקיבוץ ידע על קשר למשפחת יודאיקין (Judeikin). הוא לא זכר יותר ושלת אותי לאחותו באזור תל אביב, שעלתה לאחרונה. היא הראתה לי אלבום משפחתי שבו היה צילום גדול של ענף ה- Illion של המשפחה ובמרכזו בת דודתי יהודית ודודתי רחל, שהיתה גם דודתה, וזו המשפחה של דודי ליאופולד שלא ראיתו מעולם. היא נתנה לי את הפרטים כיצד נספתה משפחת דודנו. בתמונה זו הופיעו גם סביה ר' מוטלה Illion ואשתו פרידה לבית גוטלייב. הרגשתי שכוח עליון מוביל אותי במחקרי.

צלצלתי גם לכמה אנשים שמצאתי בספרי הטלפונים בעלי שמות דומים ל-Elion. נתברר שאחדים מהם היו יהודים תורכיים שמוצאם מסלוניקי והם היו תשדניים כלפי השאלות של אשכנזי כמוני. אחרים היו ערבים וכן מצאתי ענף אחר שבא מרודזיה. בן הענף הזה שאחת מדודותיו התחתנה עם קרוב משפחה Illion שכבר נזכר לעיל, כפי שנתברר אחר כך. וכן הוסיף שלפי המסורת שבמשפחתם הם ממוצא ספרדי. גם הדודה אישרה מידע זה ומסרה שבעלה הראשון המנוח ר' אליעזר בן מוטלה Illion, היה את של דודתי רחל.

בספריה מצאתי איזכור לר' יקותיאל לב Elion ובספריו מצאתי שהוא בן של יענקלה קרוצר (Krozher) ונכד של נחמיה Elion. ובספר אחר "אהל שם" מאת נח גוטלייב נזכר ר' סמורגן שנשא בת של יקותיאל לב שהתייחסה דרך יענקלה קרוצר לסלומון בן יעקב Ayllon, חכם בקהילה הספרדית בלונדון בסוף המאה הי"ז. הוא פוטר ממשרתו בלונדון בגלל אהדתו לשבתי צבי ונתמנה לחכם באמסטרדם, אבל המתלוקת סביב דמותו נשארה בעינה. בחקותי אחר מקור האינפורמציה של נוח גוטלייב מצאתי שהוא קרוב של Freda Illion nee Gottlieb, שהיא האם של אותה דודה רחל וכנראה שהמקור הוא הבעל מוטלה הנ"ל.

התחיל להתפתח אילן יוחסין לפיו אם סבתי היתה האחות של ר' יעקב Elion, הידוע בשם יענקלה קרוצר והם היו הילדים של ר' נחמיה, התלמיד של הגאון מוילנה, שהוא היה הבן של של רב אחר בשם ר' יעקב בן מנחם Elion, שהיה איך שהוא קרוב של הגאון. בשלב זה הפנה אותי חיים פרידמן, גניאלוג ישראלי ידוע, לגניאלוגיה של מש' לונץ (Lunz, Loans) באנציקלופדיה היהודית (באנגלית) ושם כתוב שיעקב Elion התחתן עם בתו של ר' אליהו הגאון מקרוצר. הם בלבלו בין שני היעקבים כשציינו שיענקלה קרוצר הוא בעלה של בתו של אליהו. זה איננו מתקבל על הדעת מבחינה כרונולוגית, כי יענקלה חי באמצע המאה הי"ט. סבו יעקב בן מנחם Elion משתלב יפה בסוף המאה הי"ח. אבל אילן היוחסין זה באנציקלופדיה מגיע, אם כי בכמה דילוגים, תזרה עד גרשון מרוסהיים ויוסל יוסלסון "השתדלן" הגדול במאה הט"ו. אליהו היה גם חבר קרוב וגיסו של הגאון מוילנא, כי הגאון נשא לאשה את האחות של אליהו לאחר מות אשתו הראשונה. ולכן עכשיו ברור שיעקב בן מנחם Elion היה אחיו של הגאון מוילנא ובנו נחמיה היה תלמידו. זה הבסיס לייחוס לגאון מוילנא. הדברים מגיעים למקומם.

נחזור לאשה מרחובות - החלטתי לבקרה לאחר שלא קיבלתי תשובה לפנייתי בכתב. כשראתה את פני המזוקנים לפני דלתה טרקה לי את הדלת, אבל כששמעה ששמי יודאיקין, נתקבלתי בלבביות ובמרק עוף ביתי במטבח. התברר שהיא האחיינית של בן דוד של אבי ובמרכז האלבוים המשפחתי מצאתי תצלום של שמואל זלמן יודאיקין, אשתו וארבעת בניהם. ממנה קיבלתי את האילן השלם של משפחת ר' אליהו Elion הכולל גם את החחלק ברודזיה.

בנקודה זו ביקשתי את עזרתו של חבר בחברתנו, דר' פאול יעקבי, הגניאלוג הירושלמי הידוע, שנתן לי את אילן היוחסין השלם של משפחת Loan המגיע אחורה עד גרשון מרוסהיים ונישואיהם לתוך משפחות טריווס, לוריא וספירו וכך מגיעים עד רש"י והמחלוקת סביב ההתייחסות של משפחות אלו אליו.

בינתיים הצלחתי לבנות את האילן של ר' סלומון בן יעקב Ayllon בין השנים 1660-1900 באנגליה ובהולנד בעזרת ספר כתובות ספרדיות מאמסטרדם וכמה צוואות Ailion מאוסף Colyer-Ferguson. בנו יעקב (בכל דור שני מופיע השם יעקב) עבר לאלטונה (גרמניה) ובנו מנחם הגיע לקרוצר (ליטא) והוא המייסד של הענף הליטאי.

מהאנציקלופדיה למדתי שסלומון הגיע מסלוניקי דרך צפת לאנגליה ולהולנד. באמסטרדם היה לו דוד בשם יוסף בן סלומון Ailion וכך נוסף עוד דור אחורה והגעתי בערך לשנת 1620. וזה הראה לי גם שמש' Elion התורכית, שלגביה חשבתי שהם אינם קרובים, יכולה להיות ענף של המשפחה שנשאר בסלוניקי. שם נזכר גם ג'ק (יעקב?) הכהן Elion וגם אותו לא קישרתי בעבר בהיותו כהן, בעוד ששאר המשפחה אינם כהנים. אולם לאחר שלמדתי יותר על מסורות ספרדיות, נוכחתי שבמשפחת האם היו בני מש' Elion והם נהגו לפי המנהג הספרדי והוסיפו את שם מש' האם לשם משפחתם.

לסיכום. למרות שעדין אינני יודע הרבה על סבתי, הרי יכול אני ללכת בעקבות ההתייחסות אליה בתזרה עד רש"י ועד הספרדים באירופה המערבית. מצאתי גם את העיר Ayllon 70 קמ' מצפ' מז' למדריד, שממנה נלקח שם משפחתי. התחקיתי גם אחרי שרשי המשפחה בסלוניקי ועכשיו אני מנסה לבנות אילן עבור משפחה זו בסלוניקי ולמצוא את הארבעה או החמשה דורות בין המשפחה בסלוניקי ובין מגורשי ספרד. אהיה אסיר תודה על כל עזרה.

משפחת הרטום (Artom) באסטי שבאיטליה לאה הרטום

הרעיון הראשוני בנושא החיפוש אחר שורשי משפחת בעלי: הרטום, בא לי אחרי שיחה ששמעתי במקרה בביתי בין האב של בעלי והפרופ. Salvatore Foa, חוקר ידוע של יהדות Piemonte. אני זוכרת את דבריו: "לרוב המשפחות היהודיות באיזור זה מצאתי את מקורם ומקור שם, אבל לגבי משפחת הרטום לא הצלחתי להגיע למקום מוצאם ולא למקור שם".

זה היה בשנות ה-50, ואז לא יכולתי להתייחס לעניין, כי הייתי עסוקה בגידול המשפחתי.

שמבקשת גם אמבטית ניקיון צריכה לשלם 10 soldi. מי שרוצה מים חמים היתה צריכה לשלם 30 soldi, אבל אם היא היתה מביאה את הזרדים הנחוצים לחימום המים, המחיר היה 10 soldi בלבד.

מצאתי גם תעודות מעניינות בנוגע לנוהלים בין חברי הקהילה, וביניהם לבין הגוים; ועל יהודים שהסתתרו בכנסיות כדי לא להעצר בעקבות חובותיהם; נודע לי על אנשים שהתנצרו ואחר כך דרשו את חלקם בנכסי משפחותיהם ועוד.

מכל האנשים שנודעו לי עליהם, האריכה ימים אשה רווקה בשם Stella Artom, שנפטרה בשנת 1892 בגיל 101. חמש שנים לפני כן ערכה צוואה יוצאת דופן - בה כתוב שאין לה כל נכס, אלא מיטה וקולב ואותם היא מורישה לאשה לא יהודיה הדואגת לה, בתנאי שהיא תמשיך לטפל בה עד סוף ימיה. את לבניה המועטים היא משאירה לבת דודתה, בתנאי שתדאג שיגידו קדיש אחריה בבית הכנסת. היא מודה למוסד גמילות חסדים של הקהילה שעזר לה בתרופות ולקרוביה שעזרו לה במצוקתה.

סיקרן אותי מאוד סיפור של ילדה שנולדה בשנת 1831 ל-Bella Marianna Foa, אשת יצחק ברוך הרטום. האם נפטרה כנראה בזמן הלידה, כי הילדה נקראה בשמה. האב ברח לחו"ל כי הסתבך באירועים פוליטיים, ולא נתן יותר אות חיים למשפחתו. הילדה נמסרה לטיפול סבה, Giuseppe Artom, אב אביה. אחרי מות הסבא ובעקבות התייעצות משפחתית הרשומה בתעודה נוטריונית, אח אביה קבל על עצמו את הטיפול בקטינה. אחר כך לא נודע לי דבר אודותיה עד שב-Alessandria, בתעודות הקהילה, גיליתי שהיא התחתנה עם אבל בהיותי באסטי, מצאתי בספר הטלפונים אדם בשם הרטום. התקשרתי אליו והוא נענה לבקשתי לראיין אותו. הוא ספר לי שהוא אינו יהודי, אבל ידע על מקורו היהודי מאסטי. הוא נולד ביפו והוחזר ל"מולדתו" אסטי, כדבריו, בשנת 1939 בעקבות פרוץ מלחמת העולם השנייה. בדיוק באותו הזמן שהרבה יהודים ובתוכם גם בני משפחת הרטום חיפשו מקלט מחוץ לגבולות איטליה בעיקבות החוקים הגזעניים. מהשיחה איתו התברר לי שיצחק ברוך הרטום הנ"ל הגיע לתורכיה. שם עברו עליו הרבה תלאות, וביניהן האסון שאשתו התורכיה נספתה בשיטפון יחד עם ילדיה. אחר כך התחתן שוב עם אשה תורכיה. הצאצאים נדדו במזרח התיכון והיו בלבנון ובפלסטין. כנראה הם המירו את דתם בהשפעת המיסיון, כי יש בידי תצלום של אחד מאחיו בבית הספר של המיסיון ברחוב הנביאים בירושלים. אבל הם שמרו על שם המשפחה, היו מודעים למקורם היהודי באסטי וכן שמרו על כמה תמונות משפחתיות שבהן זהיתי אנשים שהיו לי נתונים עליהם.

סיכמתי את כל התעודות הנוטאריוניות שקראתי המתייחסות ליהודי אסטי, שלא היה קל לקראם. מסיכומים אלו ערך בעלי רשימה מדויקת של כל המשפחות היהודיות של אסטי שהופיעו במחקר עם ציון השנה, הכרך והדף בהם מדובר עליהן. זה יכול להיות לתועלת רבה למי שירצה להעזר להתחיל במחקר של משפחות אחרות ב-Piemonte. כמובן העבודה שלי התמקדה בעיקר על משפחת הרטום, שאודותיה צילמתי את כל המסמכים בנוגע לצוואות, לנישואים ולכמה הסכמי עסקים.

המשפחה הקרובה שלנו עברה מאסטי לטורינו לפני כ-150 שנה, אחרי שסבא של אב בעלי: אליה יעקב שהיה מורה, שוחט ורב, גורש מהעיר כי סרב להשתתף בתהלוכות נוצרים ברחוב. קודם הושם בבית הסוהר ואחר כך גורש. הוא היה אדם משכיל ושלט בעברית ובאיטלקית. כתב מחזה: Il Rifacimento, בהשראת ספר איוב. אחרי המאורע הכאוב של גרושו מהעיר היו לו חיים קשים: התאלמן בגיל צעיר, בנו התינוק נפטר והוא גידל לבדו את הבן הנותר. הוא נתמך על ידי קהילת אסטי למרות שגר ב-Moncalieri, ליד טורינו. הבן, מנחם יהושע, היה אחר כך פקיד בדואר והיו לו שלושה בנים ובת, מהם רק שני בנים הגיעו לבגרות. שניהם למדו וגמרו את האוניברסיטה. אחד מהם היה אב בעלי, הרב אליה שמואל הרטום והשני פרופסור למטימטיקה. הם חיו חיים מאד צנועים בזמן הלימודים. סיפרו לי שכדי לחסוך בתאורה בערבים ישבו ההורים והילדים סביב שולחן אחד: האבא קרא, האמא תפרה והבנים למדו. חמי סיפר לנו שכדי להנפש ממאמץ בחינות הדוקטורט באוניברסיטה, בגיל 21, הוא זכה לנסיעה לעיר ג'נובה וראה את הים בפעם הראשונה בחייו.

דרך המחקר הזה היתה לי התחושה שהמתים לא מתו לגמרי. הם השאירו עקבות, ובקוראי אודותם נוכחתי להכיר את אופי האדם, את דבקותו למורשתו היהודית וגם את רגשותיו כלפי המשפחה, ביחוד בצוואות. גם יכולתי להיות עדה למריבות ולהסכמי שלום בין אנשים שונים. הסכמי שלום שאליהם הגיעו ושרשמו לפני הנוטריון אחרי שהתפייסו

בהתערבות חברים משותפים.

למרות שהוכחתי כי מקור שורשי המשפחה הוא אשכנזי, ולמרות שפניתי לאנשים מוסמכים בגרמניה, עדיין לא הצלחתי לגלות את מקור השם. יש השערה של חבר הכנסת ד"ר אלימלך רימלט ז"ל שרמז עליה בשיחה עם בני דוד בדוברם על נושא זה: יתכן, שהמשפחה באה מ-Harteim ובנידודיה לקחה כשם משפחה את שם המקום ממנו באה, אך לא מצאתי עדיין שום תעודה היכולה להעיד על כך. לאחרונה קבלתי ידיעה שבצפון גרמניה קיים מקום הנקרא Hartum, עיירה כפרית בה גרו יהודים במאה ה-16. אולי המשפחה עברה בפראנקפורט בדרכה מ-Hartum לאיטליה. אני מקווה לקבל עוד ידיעות על האפשרות שאבות אבותינו באו משם ואולי גם מסמכים בהם מופיעים שמות פרטיים זהים לאלה המופיעים במשפחה במאה 17 באסטי: זה יכול להוות עדות על השתייכותם אחינו.

(ביבליוגרפיה ראה בסוף המאמר האנגלי)

ירושלים, ב" בניסן תשנ"ג
24.3.1993

ספרים שיצאו בגרמניה בשנים האחרונות על היהודים במקום מסוים או באזור מסוים וחשיבותם לגניאלוג היהודי אסתר רמון

(הדברים מתבססים על קריאת ספרים רבים מאד מהסוג הנ"ל ועל המאמר של מוניקה ריכרץ שהופיע בידיעון של ארגון עולי מרכז אירופה מס. 77\76 מרץ\אפריל 1992 בגרמנית)

מספר הספרים המוגדרים כנ"ל הוא למעלה מ-2000. בשנת 1988, 50 שנה לאחר "ליל הפרעות", יצאו כ-400 ספרים וגם כיום יוצאים לאור ספרים נוספים.

המחברים שכתבו על נושאים אלה עד השואה היו הרבנים המקומיים שתארו בספריהם בין השאר את השפעת האמנציפציה על היהודים ופרטו על היהודים החשובים במקום ועל חיי הקהילה. כיום המחברים הם על פי רוב חוקרי מולדת מקומיים (מורים בגמלאות, הסטוריונים מקומיים וכד'), קבוצות עבודה מקומיות (נוצרות בדרך כלל), קבוצות תלמידים ומוסדות מקומיים. המשותף לרוב המחברים שהם אינם יהודים, היודעים מעט על היהודים והיהדות והכותבים לקהל קוראים לא יהודי בעיקר וליהודים יוצאי המקום. בספרים רבים מנסים המחברים ללמד את קוראיהם גם על היהדות בכלל.

התומכים בהוצאת ספרים אלה הם השלטונות המקומיים, או מוסדות (למשל בנקים ואוניברסיטאות), או אגודות נוצריות. במקרים מסוימים הוציאו המחברים את הספרים על חשבונם.

המקורות לקוחים מהארכיונים המקומיים, שהשתמרו ברוב המקומות, פרסומים רשמיים של רשימות הנספים והמגורשים לדוגמא, ותביעות הפיצויים שהוגשו על ידי היהודים שגרו במקום. המחברים הקדישו על פי רוב מאמצים רבים ליצור קשר עם היהודים שישבו שם לפני ועם צאצאיהם וראיינו אותם בכתב ובעל פה. כמעט ואין מידע על התושבים המקומיים שבצעו את הפשעים מסיבות ידועות (חוסר רצון במקום למסור שמות של בני המקום הללו, חשש המחברים להכנס בעימות עמהם וכד'). הדגמה לתופעה זו אפשר לראות בסרט "ילדה רעה". אמנם בספרים אחדים שיצאו לאחרונה יש יותר מידע על נושא זה. בכל אופן האופייני לספרים הוא שיש יותר מידע על הקורבנות מאשר על המבצעים.

תוכן הספרים - הם מכילים סקירה כללית על תולדות היהודים במקום כשהדגש על התקופה מ-1933 ועד גירוש היהודים מהמקום. על פי רוב יש שפע של אילוסטרציות - קטעי עתונות, תומר ארכיוני, תמונות, תעודות אישיות, רשימות וכד'. במדה שהמקום הוא קטן יותר הספר או החוברת מפרטים יותר על יהודים יחידים.

חשיבותם של הספרים לגניאלוג היהודי - אין ספק שהם חשובים לנו כי אפשר למצוא בהם מידע על הרקע ההסטורי, מידע גניאלוגי רב על יהודי המקום, תמונות ומסמכים כמפורט לעיל. חשובות במיוחד הביבליוגרפיות ולעתים גם רשימות הכתובות של יוצאי המקום וצאצאיהם.

מבחר ספרים שיצאו בגרמניה בשנים האחרונות המועילים לגניאלוגים יהודיי

-Pfaelzisches Judentum Gestern & Heute. Beitrage der Regionalgeschichte des 19. & 20 Jhd.-A.H.Kuby. Pfaelzische Post 1992 443 S. incl. Familiaere Beziehungen der Mannheimer Juden zur Bayerischen Pfalz 1814-50.

ספר על אזור: "היהדות בפפליץ" - כולל פרק על הקשרים המשפחתיים בין יהודי פפליץ ויהודי מנהיים.

-Ich habe doch Koeln so geliebt. Lebensbilder juedischer Koelner-Barbara Becker Jakli. Koeln 1993 380 S.

"הרי אהבתי את קלן כל כך". תאור חייהם של יהודים בקלן. (על עיר זו יש גם ספרים נוספים)

-Die Coburger Juden Geschichte & Schicksal-Herbert Fromm. Coburg 1990 353 S. Lebensbilder, 13 Familiengeschichten

"תולדות יהודי קובורג וגורלם". תאור חייהם ותולדות 13 משפחות.

-Auf einmal sind sie weggemacht. Lebensbilder der Arolser Juden im 20. Jhd. Dokumentation-Michael Winkelmann. Kassel 1992 428 S. incl. 24 Familiengeschichten.

"פתאום סילקו אותם". תאור חייהם של יהודים בארולסן. תולדות 24 משפחות.

-Mut zur Erinnerung. Geschichte der Gmuender Juden. Eine persoenliche Spurensuche-Ortrud Seide. 201 S. 1991. inc. 10 Familiengeschichten

"אומץ הלב להזכר" תולדות יהודי גמינד. חיפוש אישי של העקבות. תולדות 10 משפחות.

-Kein kleines Jerusalem. Geschichte der Juden im Landkreis Schwaebisch Hall-Gerhard Taddy. Sigmaringen 1992 376 S. inc. 2 Familienstammbaeume.

"אין זו ירושלים קטנה". תולדות היהודים באזור שווביש האל. שני עצי משפחה.

-Geachtet-geaechtet Das Leben Hammer Juden in diesem Jhd.-Hechtild Brand. Hamm 1991 330 S. Lebensbilder.

"מכובדים-מנוודים". חיי היהודים בהאם במאה זו. תאור חייהם.

-700 Jahre juedische Geschichte und Kultur in Herford-Christine & Lutz Brade/Jutte & Juergen Heckmann Hg. Bielefeld 1990 133 S. inc. Familiengeschichten.

"700 שנה בתולדות היהודים ותרבותם בהרפורד". תולדות משפחות.

-Stadt des Glaubens Geschichte & Kultur der Juden in Glogau-F.D. Lucas Margret Heitmann. Hildesheim 1991 580 S. inc. 29 Lebensbilder.

"עיר האמונה" תולדות היהודים ותרבותם בגלוגאו.

-Juden in Moenchengladbach Juedisches Leben in den fruerehen Gemeinden Moenchengladbach, Rheygt, Odenkirchen, Giesenkirchen, Rheindahlen, Wickrath & Wanlo-Guenther Wickrat unter Mitarbeitung Kurt Shimon Wallach. 2 Baende 776 S. 776 S. inc. Familiengeschichten

"היהודים במנשנגלזבך ונקהילות כאזור". שני כרכים. תולדות משפחות.

-Die Juden in Windsheim nach 1871. Selbstverlag der Authoren. 1990. 473 S. inc. 36 Familiengesch. 14 Zeitzeugen

"היהודים בוינדסהיים". הוצאה עצמית של המחברים. תולדות 36 משפחות ו-14 עדויות אישיות.

-Entdeckte Zeichen Die Juden in Gescher-Martin Wissen. Genealogie der Gescherer Juden 138 S. Heimatverein Gescher.

"סימנים שנתגלו" היהודים בגשר. הגניאלוגיה של יהודי גשר.

-Familienbuch der Deutzer Juden. 414 S. [see Sharsheret Hadorot 7/2]

"ספר המשפחות של יהודי דויטץ". ספר מעולה מבחינה גניאלוגית. ראה שרשרת הדורות 7/2.

-Ein Rueckblick & Beitrag zum Leben & Schicksal der Juden in Stolp in Pommern-G. Salinger. (a Jew!) Wendel 1991. English Summary

"מבט לאחור ותרומה לחיי היהודים וגורלם בשטולפ שבפומרניה". ג. זלינגר (יהודי!). סיכום באנגלית.

Pinkas Kehillat Schnaittach - Meir Hildesheim (Hebrew).

פנקס קהלת שנייטץ-מאיר הילדסהיים. הוצאת מקיצי נרדמים ומכון ליאו בק ירושלים תשנ"ב. הספר נכתב בעברית.

מתחום הפעילות של חברינו

צעדי הראשונים בגניאלוגיה ולרי לדיז'ינסקי

הגעתי לישראל מסט. פטרסבורג לפני כמה שבועות. שמי ולרי (ועלולע) ונולדתי במוסקבה, במקום שאבי שירת בצבא האדום כקצין במטה הכללי. הוא הבן של חסיד הורנוסטופול בשם יחיאל-מיכל. אמי אולגה היא הבת של מינה (נינה) מיכלס, פקידה במשרד הפנים של בריה"מ. מינה הגיעה למוסקבה מאודסה ב-1924, כאשר אחיה וולף (ולדימיר) מיכלס היה עתונאי בעתון "איזווסטיה". וולף היה הבן של חנווני פרסיפ (Peresyp), מחוז עני יותר של אודסה ונתמנה יותר מאוחר לקונסול הכללי של בריה"מ בדנציג (אז גרמניה). ב-1939 הודח הממונה עליו ליטבינוב (גם כן יהודי) ואז נורה דוד אמי בכלא לפורטובו במוסקבה על ידי קלגסי סטלין.

הורי וסבי היו כמובן "יהודים שקטים", כי הם חיו כל הזמן על פי התהום של הגולג. אבי היה "גאון פיננסי" בצבא האדום והודות לו ניצלנו מספר פעמים בימי נעורי. ב-1952 פוטר סבתי היהודיה מבית מרקחת בכיכר לובינקה, מקום מגורינו, ובמשך חדשים היתה צפויה לגלות בסיביר. כולנו פחדנו עד מוות, כי גם לאבי היו "שורשים מסוכנים" - סבו רפאל היה קרוב של משפחת הרבנים טברסקי מצרנוביל. לסבו השני לב חיים יענקל לדיז'ינסקי, שנשרף בבית הכנסת שלו בחרקוב, היה אח בארץ ישראל בשם ברוך בנציון, שהיה חבר קרוב של אחד העם וגיסי של משה סמילנסקי. אמי לא עבדה ואבי לא דיבר ולכן לא נענשנו על קשרינו "הפליליים". הלכתי לבית ספר רוסי ולסמינר למורים ונתמנתי למורה בכיר לאנגלית בפקולטה למשפטים באוניברסיטת

לנינגרד. באותו הזמן הייתי "פעיל יהודי", ביחוד בשנים 1969-1975 ו-1987-1992. אלה היו "תכניות החומש" שלי בהפצת השפה העברית ביהדות רוסיה לפי תורת אחד העם, שאבי-סבי העבירה אלי דרך סבי ואבי.

מצד אמי היו לי שתי סבתות יהודיות, מינה ומרים (נינה ומניה), שתי אחיות מאודסה. אמן קיילה, בת אהרן גלזמן, אלמנת ישראל (שרול) מיכלס, חלמה בגלוי על ארץ ישראל, למרות שהיתה האם של דיפלומט סובייטי. בנה השני פייבל ברח מהבולשביקים ב-1919 לרומניה ונעלם.

כשגדלתי, החל משנות ה-50, בתקופת לימודי בבית הספר, היה טבעי שרציתי לדעת על שורשי המשפחה. למטרה זו למדתי עברית ואספתי מידע. לאחרונה נרשמתי כחבר בחברה לגניאלוגיה יהודית במוסקבה ובישראל. ביקרתי קרובים שונים ברוסיה, אוקראינה, ארה"ב וישראל. בכל הארצות הללו הלדיז'ינסקי וקרוביהם מטפחים את החלום שיוכלו להחיות את זכרונם של אבותינו, יהודים אוקראיניים, ששמרו על יהדותם בתנאים קשים ביותר ושאפו להגשים את החזון הציוני העתיק.

כמה מתוצאות מחקרי:

1. מצאתי מידע על דוד אמי ולדימיר בקרמלין.
2. איתרתי את הקבר של סבתי מינה מיכלס במוסקבה.
4. בתל אביב מצאתי את הקבר של ברוך לדיז'ינסקי ואשתו רבקה לבית סמילנסקי.
5. בארץ נפגשתי עם לריסה וולרי לדיז'ינסקי וקרוביהם הצברים, יעקב ורחל הנכדים של ברוך ורבקה, שהם ילדיו של המורה יצחק לדיז'ינסקי שנפטר בירושלים ב-1966.

ממחשבותי - בפרעות ב-Ladyzhenka ב-1785 ילד קטן בן חמש או שש נחתך בגרונו ואיבד את שני הוריו והיה מת לולא אחותו רבקה שהחיתה אותו. לאחר כמעט מאה שנה ב-1891 הגיע נכדו ברוך בנציון לדיז'ינסקי לביצות חדרה בראשית העליה הראשונה. עברו עוד מאה שנה ובני דימיטרי (ברוך מרדכי) לדיז'ינסקי, יהודי צעיר בן 18, עלה לישראל, למדינה היהודית החפשיית.

הרומן האוטוביוגרפי של משה סמילנסקי "בשדות אוקראינה" מעורר בי את הרצון לכתוב ספר המשך בשם "בשלב העמוק של ברית המועצות", שבו אתאר כיצד יושבי תחום המושב לשעבר ואחר כך יהודי בריה"מ פנו מהבולשביזם לציונות וחיזקו את ישראל בעליה המונית.

מחקר גניאלוגי במשפחתי

דב בסקר

קרובת משפחה רחוקה בארה"ב מצאה צילום של אמה, אשר נפטרה בינתיים, כאשר זו היתה ילדה קטנה מאד, ואיתה היה תינוק. אך בחייה, אמה לא הזכירה אף פעם שהיה במשפחתה אח צעיר ממנה. הקרובה התחילה בסידרת טלפונים לרשויות הרושמות לידות ופטירות בעיר מגוריה, שהיא גם עיר לידתה של אמה, ולבסוף גילתה שאכן היה לה דוד אשר נולד ב-1913 אך נפטר כעבור שנה. בבית הקברות היהודי בעיר מצאה, בעקבות חיפוש נוסף, את קבר התינוק, עליו לא הוקמה מצבה. סיפור של מחקר משפחתי קטן שהוליד, בסופו של דבר, לגילוי עצוב.

סבי מצד אמי יצא לבדו את ליטא מולדתו לארה"ב לפני התחלת המאה הנוכחית. כפי שסופר במשפחה, עבד בארה"ב מספר שנים ב"צווארונים", כלומר בבית תרושת מיזע, כפי שהיה נהוג בתקופה ההיא. כדי לקבל את הזכות ההגירה מליטא, הוא שירת קודם ארבע שנים בצבא (בליטא), דבר קשה כשלעצמו ליהודי זתי; סיפרו שלא היה חייב לאכול בשר למרות שתפריט החיילים אז לא היה נדיב. אחרי חצי תריסר שנים בארה"ב חזר לליטא, באומו על אמריקה שהיא איננה מדינה ליהודים. כעבור מספר שנים נוספות - כרטיסי נסיעה הם יקרים - הוא היגר שוב לבדו, הפעם לדרום-אפריקה. עברו מספר שנים עד שהספיק לאסוף כסף להביא אליו את אשתו וילדיו, שטולטלו בינתיים מהאיזור הבאלטי עד לדרום רוסיה, בזמן מלחמת העולם הראשונה.

סיפורים כאלה הם החומר הגלם של תולדות כל משפחה. הם נמסרים בעל-פה מדור לדור, ואחר-כך נשכחים אם אין מישהו שירשום אותם. אדם זוכר בדרך-כלל עד לדור סביו,

והדורות הקודמים נעלמים מההיסטוריה. הורי עלו ארצה 17 שנה אחרי, ואז שמעתי מפייהם על דור שלא ידעתי כלל. היות ומקובל לקרוא לילדים על שמם של קרובים שהלכו לעולמם, קיבלתי מספר שמות ופרטים על דור סבי-סבותי. במזרח אירופה לא היה רישום מדוקדק של לידות ופטירות: מדי פעם היו מטילים מס גולגולת על היהודים, בנוסף למסים אחרים, ולא היו סיבות לעזור לשלטונות בגביה.

בעיר לידת סבתי מצד אמי, פומפיאן שבליטא, היתה קהילה יהודית מדורית דורות. נותרו שם מספר רישומים על גביית מס גולגולת מהיהודים, והם מראים שמספרם במשך הרבה דורות נע מסביב ל-600 נפש, כלומר כ-100 משפחות. יודעים אנו שקהילה בגודל כזה מתפלגת במוקדם או במאוחר, אך בפומפיאן היה רק בית-כנסת אחד ויחיד, דבר המרמז שלאנשי הקהילה לא היו אמצעים כלכליים רבים. ובכל זאת, בחצר בית-הכנסת היתה מצבה, ומאבן, לזכרו של "ר' ישראל מפומפיאן" מתחילת המאה ה-19, אשר הועלה על המוקד "על רצח ילד נוצרי"; כשהודה בעלילת דם קלסית זו, הוא בוודאי הציל את חיי כל הקהילה.

לצערי לא הצלחתי למצוא מידע על משפחתי בספריית המורמונים בסולט לייק סיטי ובמפקדים בארה"ב הנערכים כל 10 שנים ובכל זאת, הספקתי לאסוף ממקורות משפחתיים מעל 1300 שמות מקרובי עד הרחוקים ביניהם, שבעה דורות משנת 1810 ועד ימינו, ומכל ארצות תבל. העדכון השוטף מהווה פעולה קלה יחסית.

לקט ידיעות NEWS ASSORTMENT

קבוצה חדשה של מעוניינים במחקר גניאלוגי בגליציה

החברים יחליפו מידע על ביקורים, ערים, שמות משפחה, ספרי יזכור, השגת מסמכים מפולין ואוקראינה ועוד. דמי החבר הם \$15 membership fee.
הכתובת:

SIG - Galicia, c/o Suzan Wynne, 3128 Brooklawn Terrace, Chevy Chase, MD
20815, USA

This is the address to get information about the Special Interest Group for people with roots in Galicia.

במוזיאון יהדות איטליה - רח' הלל 27, ימי הביקור א'-ה' 10.00-13.00 נמצאת בין היתר ממצא גניאלוגי מעניין:

קערה מכסף ועליה חרוט עץ משפחה מפרנקפורט מראשית המאה ה-20.
In the Museum of the Italian Jews in Jerusalem, 27 Hillel Street, you can see a Silver Plate with a genealogical tree engraved from the beginning of the 20th century.

הגיעו שלושה מיקרופישים חדשים שיימצאו עם כל המיקרופישים שלנו בחדר הביבליוגרפיה בספרייה הלאומית בגבעת רם.

Three new microfiches distributed by Avotaynu in the Reference Room,
National Library, Givat Ram.

- Index to the Jewish Vital Statistic Records of Slovakia
- Jewish Residents of the Maritimes in the 1901 Census of Canada.
- Four Indices to the 1784 Census of Alsatian Jews.

באבותינו כרך IX מס' 2 מוסרים על ייסוד חברה גניאלוגית יהודית בגרמניה שברשותה הארכיון של August Czellitzer, מייסד החברה הגניאלוגית היהודית הראשונה ב-1924. Avotaynu Vol. IX No. 2 writes about a Jewish Genealogic Society in Germany who have acquired at auction the whole archives of August Czellitzer.

הכנס האונומסטי הבין תחומי בנושא "השם היהודי" התקיים באוניברסיטת בר-אילן ב-
1.7-30.6, 1993.

פרטים על הדיונים בעלון הבא.

The Interdisciplinary Onomastic Conference "What's in a Jewish Name", was held at Bar-Ilan University on June 30th - July 1st. An account of the discussions will be published in the next bulletin.

המדור לחיפוש קרובים בהנהלת בתיה אונטרשץ עבר לרח' אבן גבירול 3.

טל: 612472/1

שעות קבלה: 08.00-13.00

כמעט כל המצוי ברשותם הוא כבר במחשב.

The Search bureau for Missing Relatives

Director - Batya Unterschatz

has moved to Ibn Gvirol Str. 3, Tel: 612472/1, Hours: 08.00-13.00

Almost all their information is in their computer.

חברתנו קרול קלפסדל מסרה לנו את המידע הבא שהיא קבלה מהקהלה היהודית בקהיר:
Carol Clapsdale gave us the information which she got from the Jewish Community in Cairo: The only place responsible issuing Birth Certificates is the Ministry of Health on the Civil Department in the area in which the person was born. In case the required certificate is more than 20 years ago, approach the Archives Department in the Citadel, Cairo.

נוסדה חברה לגניאלוגיה יהודית בליטא המעוניינת בשיתוף פעולה. הכתובת:

S J GL, c/o R. Oginski, Didlaukio 40-11, 2057 Vilnius Lithuania,

Tel: 768901. This is the address of a new SJG. They hope to share knowledge and experience.

במוזיאון של קבוץ לוחמי הגטאות נפתחה תערוכה "סלוניקי עיר ואם בישראל".

In the Museum of Kibbutz Lohamei Hagetaot a new exhibition has been opened - "Thessaloniki - A Sephardic Metropolis"

אנו מודיעים בצער על פטירת חברנו אלימלך פייגנבאום בקרית ים. בנו יעקב ימשיך את מחקרו הגניאלוגי כחבר בחברתנו.

כתב-עת חדש

מטילדה טג'ר

"האיגרת הספרדית" - La lettre sepharade - החלה להופיע בתחילת 1992 בתדירות של ארבע חוברות בשנה.

מר ז'ן קראסו (Jean Carasso), חבר החוג לגניאלוגיה יהודית בצרפת, הוא בעל היוזמה ועורך האיגרת.

האיגרת כתובה בעיקר בצרפתית אך כוללת גם סיפורים, שירים וכו' בלדינו. החוברת הראשונה כללה כ-8 עמודים אך האחרונה כוללת כבר 16 עמודים.

כפי ששמה מצביע, היא דנה בנושאים שונים הקשורים ביהדות הספרדית, ויש בה בין השאר, מדור שאלות ותשובות היכולות לכלול מידע גניאלוגי.

בנוסף לכך והחל מהחוברת הבאה (מס' 7 - ספטמבר 1993), יפתח בה מדור חדש בו כל קורא יתבקש לדווח על עצי המשפחה הנמצאים ברשותו. המידע הגניאלוגי החשוב הזה

יבוסס על: 1. שמות משפחה עיקריים, 2. ארצות המוצא ומקומות המגורים בהווה, 3. השנים המכוסות ע"י העץ, 4. מספר הדורות, 5. פרטים על בעל העץ/עצים.

הכוונה העיקרית היא לנסות לבנות מאגר מידע של עצי המשפחות, פשוטים ומתוחכמים יותר, ממוצא ספרדי. וכך יוכלו גם להושיט עזרה הדדית בין הקוראים העוסקים במחקר משפחתי.

יש סיכוי טוב שחברתנו תתחיל לקבל את "האיגרת הספרדית" באופן שוטף.

כתובת:

"La Lettre Sepharade", M. Jean Carasso, F84220 - Gordes, France

ספרים חדשים בספרייתנו

חוט השני - תולדות משפחה: 1492-1945

מאת יעקב י. וז דיאס - חיפה
טנא-הפצה לאור, רעננה, רח' רביצקי 2
טל: 09-452750

המחבר, אזרח ישראל, מצליח לשלב באופן מעניין מחקר הסטורי עם מחקר גניאלוגי. בי"ג פרקי הספר ובשני נספחים, מסופרת ההסטוריה המשפחתית של צאצאי אחד מאנוסי פורטוגל האחרונים, אשר הגיע לק"ק אמסטרדם הפורחת מזה 150 שנים.

מבוא חשוב מאוד להבנת הקורא, מבהיר את בעיית האניסות; דהיינו חיי יהדות נסתרת ורחוקה מאוד מיהדות נורמטיבית; שבעה-שמונה דורות לאחר כפיית הנצרות הקטולית על יהודי פורטוגל, בראשית המאה ה-16. משפט לדוגמה של אנוס צעיר ורקע חייו; התחקות המחקר אחרי יצירת שם המשפחה ואז דיאס; ראשית חייו של האנוס לשעבר בקהילה יהודית פורטוגלית גאה; נישואיו עם בת חכם מיהודי אמסטרדם ממקור מרוקאי ואשתו הספרדית מבולגריה; צאצאי הזוג והארגון הפנימי של ק"ק אמסטרדם, הם פרקים מרגשים ועשירים בידע כלל-יהודי ובמיוחד מקומי. תאור הדורות הבאים, דור דור ובעיותיו, הכלל והפרט, נישואי תערובת וגירור; מקצועות וחי הקהילה; יהדות ואמנציפציה - כולם מוצאים את מקומם בתאור חי ואף עסיסי. תפוצת בני המשפחה בהולנד ומעבר לים והטרגדיה היהודית של השואה שפגעה בצאצאי האנוס מלפני דורות - גם הם מסופרים על פי מסמכי הקהילה המסודרת למופת ומכתבים מן השואה, הארכיונים האזרחיים, הקהילתיים; מצבות בבית העלמין היהודי ועדויות אחרות, כל המידע בא לידי ביטוי בצורה מרהיבה ומשכנעת. אין כמעט השערות והנחות.

כל התעוד מוצג בספר. בסוף המחקר המאלף, מציגים 18 לוחות גניאלוגיים ממוחשבים את הדורות משנת 1692 עד אחרון הצאצאים, יליד 1982.

הספר קל לקריאה, על אף החומר המדעי; זאת בודאי בזכות כישוריו המיוחדים של החוקר-הסופר, המעלה גם תיוך בהומור הדק שלו. גם הסטוריון וגם גניאלוג יהנו וילמדו מיכולתו של המחבר וכן כל קורא אשר קורות עמנו חשובים לו. והלקח העיקרי הוא בודאי גורלנו המר בין עמי הניכר, אם כאנוסים ואם כסתם יהודים בגולה, גם אם נדמה היה לכך דור זה או אחר, כי בא אל המנוחה והנחלה בהסתגלותו למציאות.

ביבליוגרפיה ורשימת המקורות עושים את הספר יחידה מושלמת.

יוסף בן ברית, חבת ציון

יזמים ספרדיים בארץ-ישראל - משפחת אמזלאג 1816-1918

מאת רות קרק ויוסף גלס
הוצ' מגנס ירושלים, תשנ"ג, 210 עמ'.
המחיר: 36 ש"ח

הספר יצא באנגלית כבר ב-1991 ולפנינו מהדורה מתוקנת ומעודכנת. יש בו תוספות שנמסרו למחברים בעקבות פרסום הספר באנגלית - תומר ראשוני שנתקבל מבני המשפחה ומידע נוסף שמסרו חוקרים שונים.

ביקורת מלאה ראה שרשרת הדורות כרך ה' מס' 1, עמ' 12.

Sephardi Entrepreneurs in Eretz Israel

The Amzalak Family 1816-1918

by Ruth Kark and Joseph Glass

has appeared in Hebrew, 36 NIS.

The book review about the English edition appeared in Sharsheret Hadorot,

Vol. 5, No. 1, P. XIV

דורות בירושלים (זכרונות) מאת ראובן זילברשטיין

ערך יובל אליצור

הוצאה פרטית, ירושלים, 193 עמ'

הספר הוצא על ידי בניו של ראובן זילברשטיין - הרברט זילברשטיין ויובל אליצור שהועידו אותו למזכרת לבני המשפחה והצאצאים ולחוקרי ירושלים ואוהדיה. ראובן זילברשטיין נפטר ב-1973 ובעשר השנים האחרונות לחייו כתב את זכרונותיו המשתרעים על 70 שנה.

הוא מתאר את ילדותו במזכרת משה ואת מוצא המשפחה בביסק שבליטא. בגיל 16 הוא קיבל על עצמו לנהל חנות ברחוב יפו שעסקה בשיווק נייר. הלקוח הגדול הראשון היה בית הספר לאמנות "בצלאל". במשך הזמן הוסיף כלי בית, צרכי כתיבה וגם מלבושים שונים. במשך הזמן נוספו פריטים רבים ואפילו מכוונות כתיבה "רמינגטון".

הספר הוא מקור אמין על חיי המסחר של הישוב היהודי בירושלים בשלבי התקופה העותמנית ועד מלחמת העולם השנייה. מוזכרים שמות אנשי עסקים ועסקני ציבור רבים ומספרים, ומתוארים עסקנות מסחריות וארועים משפחתיים. כדוגמא לתאור אביא סיפור קצר על החלפת שם המשפחה. "אבי היה נקרא בנציון בייסקר. פעם בא אצלנו מתווך ואמר לו שסגן הקונסול האמריקני מוכן, תמורת סכום לא גדול, למכור לו דרכון אמריקני. כשבא אבי אל הסוכן למילוי הטפסים הוא אמר לו שבייסקי הוא רק שמה של עיירה קטנה בליטא ומן הראוי שיחליף את שם המשפחה. ומאז היה שמו ר' בנציון זילברשטיין. אבל כנראה המתווך היה רמאי. השם נשאר אבל דרכון אמריקאי אבי לא קיבל." (עמ' 29)

בעמ' 10-11 מופיע אילן המשפחה של 7 דורות

אסתר רמון

דונוביץ עיר מולדתי מאת צבי שרפשטיין

הוצ' חברת העזרה של בני דונולביץ (פודיליה) באמריקה.

Dunovitz my Hometown by Zvi Scharfstein. publ. by Dunayevtzi Podolier

Relief of America.

Donated by Carol Rombro Rider, Baltimore, MD. נתרם על ידי

הופיעו 2 כרכים בית קברות אנדיגן-לנגנאו שבשווייצריה.

Der Judenfriedhof Eendingen-Lengnau

2 B. 400 S. 100 Sch. F.

Menes Verlag B.O.B. 5070, 5405 Baden (AG) Switzerland

הספרים הנאים הגיעו לחדר הקריאה של השרות הביבליוגרפי בספריה בגבעת רם:

The following books arrived at the Reference Room of the University Library at Givat Ram in Jerusalem:

1. The Encyclopedia of Jewish Genealogy
Vol. I, Sources in the United States and Canada
ed. - Arthur Kurzweil and Miriam Weiner
N.Y., 1991.
2. Jewish Family Names and Their Origins
by H.W. Guggenheimer and Eva Guggenheimer
Ktav, 1992, 882 pp.
3. Biographisches Handbuch Wurzburger Juden 1900-1945
by Reiner Stratz (2 volumes), Wurzburg, 1989.

לקט מהעתונים הגניאלוגיים

Cercle de Genealogie Juive
Revue Trimestrielle vol. 9, no.34, 2eme Trimestre 1993
מטילדה טג'ר

התאזרחויות צרפתיות: מאמר זה מסכם את הדרכים בהן יש לחפש בארכיונים הממלכתיים השונים כדי למצוא את רישומי ההתאזרחויות.

הארכיון של משרד החוץ הצרפתי: הגישה לארכיון זה אינה תמיד נוחה, אבל ניתן למצוא בו חומר מעניין, במיוחד בארכיון הדיפלומטי הנמצא בעיר השדה Nantes. במשרד החוץ ב-Quai d'Orsay שבפריז נמצא אינדקס החומר שבנאנט.

מקורות דיפלומטיים צרפתיים על מרוקו: בתוך ההתכתבות המדינית מובאים שמות אישים יהודיים מהמאה ה-19. ארכיון נאנט מבטיח מאד, אבל לעת עתה הגישה לחומר זה קשה.

ברית המועצות לשעבר מאפשרת היום לבצע מחקר גניאלוגי: זוהי רשימה של מקורות מידע והשוואה בין המצב כיום לבין המצב בעבר הלא רחוק.

מפות ברית המילה: ספרי מוהל כפי שהיו נהוגים באיזור Alsace-Lorraine היוו ומהווים את מקור המידע הבלעדי לגבי לידות מאז תחילת המאה ה-18 ועד סוף המאה ה-19.

לקט מ"מעייין" העלון של החברה הגניאלוגית היהודית בשווייץ
אסתר רמון

קיבלנו בבת אחת ששה עלונים של "מעייין" ולכן אסקור אותם ביחד: (כל המאמרים כתובים בגרמנית).
בכולם ממשיך ריימונד מ. יונג ב-מבוא הקצר לגניאלוגיה והוא כבר הגיע לחלק ה-27).
בעלון 22 מופיע תוכן העניינים. בעלונים 23-24 הוא מסביר את לוחות השנה ואת החישובים השונים, בעלון 25 הוא מדגים את הצורות השונות של הכתב הגרמני, ובעלון 27 מופיעה רשימתו "מארכיון משפחתי לכרוניקה משפחתית".

בעלונים 21-23 מופיעים מאמרים על מעמד היהודים בעיר ברן בימי הביניים מאת אריך פישוף.
בעלונים 22-26 מתפרסמים חלקים מספר המוהל Levaillant.
בעלונים 21 ו-27 יש פירוט על שני מקורות מידע בשווייץ:
Juedisches Museum Hohenems, Schweizer Str. 5A-6845 Hohenems
Vorarlberger Landesarchiv, Kirchstr. 28 A-6900 Bregenz
בעלון 27 מופיעות רשימות משפחתיות מ-Avenches ולוח האבות של רות דרייפוס חברה ב-Bundesrat של שווייץ.

**אנו משתתפים בצערה
של חברתנו מזל לינברג
ומשפחת יצחק נבון
על פטירת אופירה ז"ל**